

Vallomások egy iskoláról

Magyar Nemzet 1986. április 26.

A legműveltebb pedellus

A József Attila Gimnázium a Villányi úton áll, a Feneketlen-tó közelében, mögötte a Gellért-hegy déli lankái húzódnak.

Az épületet tatarozzák. Nagy, sárga tömbjét állványzat veszi körül, évek óta folyik a felújító munka, máris meghaladva az egykorvult építkezés teljes idejét.

Az élet így behatolt az iskola falai közé, megmutatva nehézkességét, gondjait és tartalmi mélységeit, egyúttal megcsúfolva a gyorsuló időt.

Az intézetet a zirci cisztercita apát alapította 1912-ben. A harminchat évvel később bekövetkező államosítás után a gimnázium József Attila nevét vette fel.

1

Szabadi László harminchét évig volt pedellusa ennek az iskolának; 1975-ben ment nyugdíjba, 1980-ban visszahívták, azóta a liftet kezeli. A másfél emberöltőnyi idő mély nyomokat hagyott rajta, hasonult hivatalához, iskolai szolgálatát már-már a hivatás rangjára emelve. Azt mondják róla, ő volt ifjúkorunk legendás pedellusa, a típus, a tökély. Személyisége már-már jelleget adott az iskolának, mindig, mindenki a rend, a fegyelem és az otthonosság érzését keltve fel. Ő is — akár a legjobb nevelők és tanulók — csakis a gimnáziumnak élt, már-már azonosult vele; most is többen tud róla bárkinél. A diákok tartottak tőle, jobban, mint egyik-másik tanártól, szigora személytelen volt, mivel az intézményt képviselte; egy-egy régi tanítvány, ha visszatér, átöleli, s a ráismerés örömeivel mondja: „*Hát hogy a csudában félhettünk magától annyira, Laci bácsi!*”

Vasbányai Ferenc, az iskola vezető irodalom tanára meggyőződéssel jelenti ki: „*Ő az ország legműveltebb pedellusa.*”

József Attila 1937-ben írta ezeket a sorokat: „*Ezer esztendő távolából, / hátán kis batyuval, kilából / a népségből a nép fia. / Hol lehet altiszt, azt kutatja, / holott a sírt, hol nyugszik atyja, / kellene megbotoznia.*”

Szabadi László 1938-ban, huszonöt éves korában kerekedett fel Balatonszemesről, hogy Budapesten nyugdíjas állást találjon. Földműves csatádból származott, nem értett máshoz, csak a földhöz.

Egy ismerőse ajánlotta, hogy próbálkozzon a cisztareknél.

— Megkerestem a gimnáziumot, jelentkeztem az igazgatónál, kellett ember, felvettek hát, azóta öt év megszakítással itt vagyok.

2

(*A lift előtt ülünk a folyosón, kis faasztalka mellett. Sz. L. azok közé az emberek közé tartozik, akik őrhelyüket nem hagyják el semmi körülmények között; ha a liftcsengő megszólal, most is azonnal ugrik; f fegyelmélettségben és készségében azonban nincs semmi szolgai. Másokkal ellentétben, a munka őt sohasem alázta meg, mivel emberi egyenlőségét és fölülemelkedését nem a kötelességek hiányával mérte.*)

— Nőtlen voltam; így kaptam lakást is, áldottam a sorsot, s azon igyekeztem, hogy becsületem legyen. Az iskolának akkor katolikus önkormányzata volt, fenntartója a zirci apátság, teljes neve így hangzott: a Cisztercita Rend Budai Szent Imre Gimnáziuma. Először az itteni rend furcsa volt nekem, meg kellett szoknom, bele kellett tanulnom. Az igazgató, aki nagyon rendes, finom ember

volt, azt tette legfőbb kötelességemmé, hogy pontos és rendszerető legyek. Az lettem hát. Amit rám bízta, azt elintéztam. Az érettségi idején már nekem kellett ügyelnem arra, hogy minden rendben, minden a helyén legyen, semmi se akadozzon. Emlékszem, Tompa Ferenc professzor volt az érettségi elnök, egy nappal a vizsgák előtt telefonált az Igazgató úrnak, hogy nem jutottak el hozzá a francia írásbelik. A kézbesítés az én dolgom volt, így hát elrohantam a professzor lakására és ott a nagy rendetlenségben, papírok és könyvek alatt megtaláltam a mi gyerekeink dolgozatát. Nagy ijedelem volt ez számomra és nagy megnyugvás. Ma is melegem lesz, ha arra a pillanatra gondolok.

— Hogy milyenek voltak a paptanárok? Ciszter szerzetes valamennyi, de mind csakis a tanárságára büszke. Legtöbbjük egyszerű családból származott, s ezt élete során nem felejtette el. Gimesi Nándor például, aki később Rockefeller-ösztöndíjat kapott és a természettudományi kar professzora lett, sokat beszélgetett velem. Szerette, ha a kísérleteit szentesítem. Nézze, milyen gyönyörű, mondta ilyenkor . . . Nem voltak azok úrhatnám emberek. . .

Némi habozás után a szemembe nézve teszi hozzá:

— Nagy tudású, szótartó, rendes ember volt mind. Az összes tanár tanítványai érdekét tartotta szem előtt, nem érdekelte őket semmi más. Csakis ezt mondhatom el róluk. Ezt láttam, ezt tapasztaltam, ez az igazság.

3

— 1948 júniusában, éppen állt a szóbeli érettségi — nem tudom, a bankból, vagy a postáról jöttem-e — annyi biztos, az igazgatói irodában voltunk: nyílik az ajtó, egy férfi és egy nő lép be, Pauka Tibor és Pálos Éva, a tankerületi főigazgatóságtól, mutatják a megbízatásukat, államosítani jöttek az iskolát. Kéri az igazgatót, ha a tantestületben van civil tanár, közülük jelölje ki azt, akit az iskola vezetésére javasol. Így lett Terestyéni Ferenc egy évig megbízott igazgatónk. Az érettségit még a ciszterek fejezték be. 1948. július 31-én szűnt meg jogilag a Szent Imre gimnázium. Az államosítás után egy-két nappal hirdették ki a budapesti középiskolás tanulmányi versenyek eredményét: mi voltunk az elsők, második és harmadik lett, nem emlékszem milyen sorrendben, a fasori evangélikus gimnázium, és a zsidó gimnázium. Nem akarom többet dicsérni az akkori iskolát, de így volt ez. Ez volt az utolsó év eredménye. Az államosítás után két paptanár maradt továbbra is itt, és a régiek közül még öt-hat civil. Szegény Terestyéni mindenre gondolt, csak arra nem, hogy hipp-hopp, ő lesz az igazgató. Kezdődött a lótás-futás tanárok után. Akkor nagyon sok nőtanár került ide. A gyerekeink persze maradtak. Csak néhány ment át közülük a piaristákhoz. Az bizony nem volt könnyű idő . . .

(Bizony, bizony. Nagy szellemi erő hullott ki akkor a magyar közoktatásból, mérhetetlen szerencse, hogy ebben az időben az új rend a lelkeség, a tisztaság, a dinamikus fejlődés, a megújulás az igazságra és elfogulatlanságra törekvés idejét élte még, így a változás nem járt jövőtehetetlen áldozatokkal.)

4

— A paptanárok szépen elbúcsúztak a gyerekektől. Az iskola tanulóinak zöme nyugodtan esett át a változáson, amelyben volt fokozatosság: például nem szűnt meg a hitoktatás, és a következő évben is megtartották az évzáró Te Deumot. Terestyéni után 1949-től 1953-ig Lukács Sándor lett az igazgatónk, nagyon derék, igazságos ember. Védte ezt az iskolát. Az államosítás után három évig az épület felét az agráregyetem birtokolta, mindent átalakítottak volna a saját igényeik szerint de Lukács a sarkára állt. Őt az igazgatói székből Fiala Albert követte. A Pedagógiai Intézetből helyezték ide, kilenc évig igazgatott. Aztán jött Divinyi Mihály, majd a hetvenes évek elejétől Hegedűs Ferenc. A mostani igazgatónk hosszú ideig tanított itt, igazgatóhelyettes volt és ifjúsági vezető. Személyében a kilencedik igazgatót szolgálom most, elhiheti, tudom miről van szó, tudom mi mennyit ér.

— Úgy gondolok rá, úgy ítélem meg, hogy ez a gimnázium egy időre megszenvedte a változást, de aztán újjáéledt, most már az új idők rendje, erkölce és szokásai szerint. Lukács például szerzetes tanárnak is beillett volna, annyira nagy tudású, derék, törődő ember volt...

(Sz. L. nem tagadhatja meg, hogy értékrendjét a ciszterek alakították, tőlük tanult kötelességtudást és igényt. Titkolt pedellusi elfogultsága így hát érthető. Számomra is egyértelmű persze, hogy a szerzetes tanárok az adott korban kiválóan tanítottak és neveltek. Bizonyos az is, hogy példájuk nem korlátozható az adott korra, hiszen olyan általános emberi, erkölcsi értékeket is szolgáltak, amelyeket nem módosíthat semmilyen változás.)

5

— Palotás János igazgatónkat, mivel hosszú ideig tanított itt, jól ismerték a kollégái, és legjobb tudomásom szerint nagyra becsülték. Az az élet, amelyik most kialakulni látszik, emlékeztet a legjobb időkre, lehet, hogy tartalmában más, de minőségi törekvéseiben ugyanaz. Úgy látom, a tantestületben harmónia valósult meg, vén fejjel örömmel gondolok arra, milyen szívesen jövök be ide nap-nap után, szeretem, egyre jobban szeretem ezt az iskolát. A cisztereknél nem volt nagy távolságtartás tanár és diák között, közvetlenül, baráttan ment minden, baráti alapon voltak, a gyerekekben nem volt félszesség, tartózkodás. Óriási türelmük volt a paptanároknak, minden időt és energiát erre áldoztak, ez volt az életük. Most látom, hogy a gyerekek megint kezdenek olyan közvetlenek, szeretőn bátrak lenni. Látom, ahogy rajongva mennek egyik, vagy másik tanárral. Ugyanaz az érzés van a szívükben . . . Jólesik látnom ezt. Az én megfigyelésem szerint a fegyelem most lazább, de ez talán azzal jár, ahogy a világ változott.

— Nekem van egy fiam, kései gyerek, mivel későn nősültem. Hatvanhatban érettségizett itt a gimnáziumban, aztán Gödöllőn szerzett diplomát a gépészmérnökin.

6

Amikor Sz. L. 1938-ban belépett a Szent Imre Gimnáziumba, az akkori Igazgatótól azt a tanácsot kapta, legyen pontos és rendszerető.. Az lett – mindmostanáig.

Miért? Ki tudná megmondani.

Annyi biztos, név szerint ismerte őt a zirci apát is, a gimnázium kegyura.

„Oly hosszú ideig voltam nőtlen, hogy az apát úr megdorgált érte . . . ” Talán Szabadi László is beletartozott abba a *régi famíliába*, amelyről Rajeczky Benjámín oly beletörődő, derűs nosztalgiával beszélt?

— Negyvenhat májusában volt az esküvőm. Az igazgató esketett, itt a szomszédban, a Szent Imre templomban. Négy pappal ceremóniázott, felvonultatta az egész iskolát. Tele volt a templom szülővel, gyerekekkel. Innen tudtam, hogy megszerettek.

Úgy látszik, a ciszterek konyítottak valamit az emberi lélekhez és természetéhez, s ahhoz is, amit manapság vezetéstudománynak szokás nevezni.

(E beszélgetésünk után két héttel Sz. L. a gimnázium folyosóján megállít és arra kér: „Azt írja még meg, hogy a negyvenes évek elején Röntgen-gépe volt már az iskolánknak...”)

Kristóf Attila